

Ляшенко Тетяна Михайлівна

Соціально-економічні моделі: варіанти подолання світової кризи. Світовий досвід та українські реалії

УДК 32.330.8:331.5
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-5.11>

Ляшенко Тетяна Михайлівна
доктор політичних наук,
провідний науковий співробітник
відділу теоретичних та прикладних
проблем політології
Інституту політичних
та етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса
Національної академії наук України
вул. Генерала Алмазова, 8, Київ,
Україна

Актуальність дослідження моделей соціально-економічного розвитку випливає з нагальної потреби створення умов для подолання наслідків кризи, спричинених пандемією та визначенням теоретично обґрунтованого курсу держави, необхідністю побудувати модельну конструкцію, яка може претендувати на реальне втілення концепції соціальної гармонії.

Метою статті є визначення особливостей основних європейських моделей соціально-економічного розвитку. На основі аналізу сучасної соціально-економічної та політичної ситуації в Україні окреслено варіанти національної моделі розвитку.

Методи дослідження. Структурно-функціональний аналіз дозволяє визначити основні характеристики соціально-економічних моделей Європейського Союзу. Використано ретроспективний і порівняльно-аналітичний та прогностичний методи.

Результати. Для ефективного функціонування ринку необхідно, з одного боку, поважати права конкретної людини, а з іншого – дотримуватися загальних демократичних правил, насамперед принципу громадянської участі для представництва інтересів. Криза соціальної держави, яка спостерігається в Європі останніми роками, та пандемія COVID-19 вимагають перегляду та переоцінки впорядковуючої та організуючої ролі держави в запровадженні національних соціально-економічних моделей.

Європейські моделі соціально-економічного розвитку керуються не лише культурними традиціями, але й узгоджуються з вимогами загальноєвропейської Стратегії розвитку, яка передбачає сталий розвиток та соціальну згуртованість. Здійснення послідовних реформ потребує визначення конкретної соціально-економічної моделі, логіці функціонування якої повинні підпорядковуватись усі плани і дії реформаторів. Натомість лише за останні півтора року ідеологічною доктриною України проголошувалося спочатку лібертаріанство, а потім «щось між ліберальними та соціалістичними поглядами».

Висновки. Політичні характеристики розвитку Української держави залишаються невтішними значною мірою через надмірну концентрацію капіталу в невеликій групі людей. Натепер Україна залишається чи не єдиною країною у світі, де олігархи, домінуючи у ключових галузях економіки, здійснюють занадто вагомий вплив на державну політику.

Формуючи цілі соціально-економічного та політичного розвитку держави, варто окреслити параметри національної моделі розвитку. Для цього необхідно осмислити та перевірити можливість використання Україною моделей, які були теоретично обґрунтовані та перевірені багаторічною практикою в інших країнах, для визначення як доцільності їх запозичення, так і конструювання власної моделі.

Ключові слова: соціально-економічні моделі, глобальна криза, Україна, пандемія, ідеологія.

Вступ. Термін «соціально-економічний розвиток» характеризує взаємозалежність між соціальним та економічним складниками розвитку держави. В Україні наразі існує потреба в аналізі існуючих соціально-економічних моделей та дослідженні світових тенденцій соціально-економічного розвитку.

Сучасна криза, що значно посилюється пандемією, як ніколи раніше підтверджує актуальність дослідження та вибору обґрунтованої соціально-економічної моделі.

Переважаюча більшість досліджень цієї проблематики зосереджується на економічному складнику. У даному дослідженні робиться наголос на політико-ідеологічному аспекті, який, на нашу думку, є визначальним для вибору і побудови соціально-економічної моделі.

Порівнюючи різні соціально-економічні моделі, є можливість визначити, яка форма соціально-економічної моделі найбільш підходить для вирішення соціально-економічних та політичних криз [23].

Соціально-економічна модель стосується можливостей членів суспільства осмислювати економічні та соціальні питання і вирішувати проблеми за допомогою соціального співробітництва. Соціально-економічна модель пояснює, чому країни, що стикаються з однаковими соціальними проблемами, демонструють різні аспекти їх подолання.

Протягом останнього року в більшості країн світу відбулось зростання соціальної нерівності, фактичне гальмування росту заробітної плати та зниження економічних показників. Ці фактори безпосередньо вплинули на перегляд принципів соціальної політики в Європі, призвели до зростання інтересу щодо нового соціального діалогу. Зараз, як ніколи раніше, суспільний добробут, окрім економічних характеристик, повинен включати показники здоров'я, тривалості життя та екології [28].

Україна як частина Європейського простору не може залишатись осторонь соціальних та економічних процесів, що наразі кардинально змінюють

всю традиційну уяву як про соціальну політику загалом, так і про соціально-трудові відносини зокрема.

Протягом багатьох років ведеться пошук оптимальної моделі соціально-економічного розвитку України, про що свідчить велика кількість наукових праць у різних галузях науки. Значна частина праць вітчизняних науковців присвячена економічному аспекту запровадження соціально-економічної моделі та шляхам трансформації української економіки [16; 22].

Деякими вченими досліджувались типи соціально-економічних моделей у контексті модернізації пострадянського простору [7; 19]. У стратегії соціально-економічного розвитку України задекларовано європейський вибір нашої держави. Тому українські науковці досліджували безпосередньо процеси інтеграції України до світового фінансового простору [17]. Велику частку досліджень з вибраної теми займають праці, присвячені теорії соціальної держави [14; 20] та її побудові в Україні [3; 8; 9; 12].

Необхідно наголосити, що посилення інститутів громадянського суспільства іноземні партнери України визначають сьогодні як першочергову і безумовну необхідність для гарантування успішного розвитку України як незалежної демократичної держави, вирішення ключових завдань суспільно-політичного та соціального характеру [11; 13; 21].

Об'єкт дослідження – процеси політико-економічного розвитку українського суспільства в контексті регуляції соціально-трудових відносин.

Мета та завдання. Мета статті – виявити і проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні причини, що впливають на вибір соціально-економічної моделі України.

Методи дослідження. Структурно-функціональний аналіз дозволяє визначити основні характеристики соціально-економічних моделей Європейського Союзу. Для визначення передумов та чинників, що зумовлюють вибір тієї або іншої моделі, а також для дослідження трансформаційної динаміки соціально-економічного розвитку використано ретроспективний і порівняльно-аналітичний методи. Прогностичний метод є необхідним під час аналізу можливостей та ефективності впровадження моделей соціально-економічного розвитку, а також для прогнозування політичного, економічного та соціального розвитку України.

Результати. Політика соціально-економічного розвитку країни передбачає одночасне і рівноправне залучення двох вищезгаданих складників. Це означає, що соціальний розвиток зумовлює розвиток економічний, і навпаки, правила економіки створюють умови для соціального розвитку суспільства, регульований ринок стає рушійною силою соціального та суспільного розвитку.

Ринок – це необхідний механізм функціонування держави, який, проте, не може існувати без розвинених соціальних інституцій. Для ефективного

функціонування ринку необхідно, з одного боку, поважати права конкретної людини, а з іншого – дотримуватися загальних демократичних правил, насамперед принципу громадянської участі для представництва інтересів. Криза соціальної держави, яка спостерігається в Європі останніми роками, та пандемія COVID-19 вимагають перегляду та переоцінки впорядковуючої та організуючої ролі держави в запровадженні національних соціально-економічних моделей. Також економічний розвиток сучасного інформаційного суспільства характеризується зростанням впливу соціо-гуманітарного складника, ідеологічного підґрунтя і навіть політичного виміру, що не може не вплинути на функціонування таких моделей.

Розробляючи соціально-економічну модель розвитку, варто враховувати, що така модель є досить відкритою, на неї можуть впливати як внутрішні, так і зовнішні чинники. Формування моделі розвитку нагадує механізм політичної демократії, що передбачає процедурне узгодження багатьох груп інтересів та акторів, які мають різні переконання, знання та політичні зв'язки. Однак держава може створювати сприятливі умови для цих процесів, особливо впливаючи на інституційні рамки та правила поведінки для конкретних суб'єктів.

Сьогодні майже для всіх європейських країн, зокрема для країн-членів ЄС, характерним є значний вплив держави на процеси в економіці та суспільному житті. Цей вплив поширюється на інвестиції, виробництво, зайнятість, трудові відносини, тобто держава виступає посередником між працівниками та роботодавцями і виступає гарантом суспільного добробуту. Наприклад, у Стратегії розвитку Європейського Союзу «Європа-2020» зазначено, що основною метою об'єднання є створення конкурентоспроможної, динамічної та соціально-орієнтованої економіки, яка базується на знаннях [24]. Проте єдиної соціально-економічної моделі в Європейському Союзі не існує, що зумовлено різними економічними показниками, розбіжностями в менталітеті та особливостями соціокультурного розвитку.

Виділяються чотири основні європейські соціально-економічні моделі – скандинавська, англосаксонська, континентальна та середземноморська [32].

Скандинавська модель (Данія, Фінляндія та Швеція, Нідерланди) – колективістсько-універсалістська модель соціально-економічного розвитку на основі приватної власності й ринку. Ця система характеризується найвищим рівнем видатків на соціальний захист та забезпечення. Держава активно втручається в економіку, встановлюючи високі ставки оподаткування. Доходи розподіляються на користь малозабезпечених громадян, а наявність сильних профспілок гарантує чітку систему заробітної плати.

Англосаксонська (ліберальна) модель (Велика Британія, Ірландія) характеризується незначною соціальною допомогою, фінансове стимулювання орієнтовано насамперед на працездатне населення. Високий рівень відповідальності індивідів зумовлює активність ринкових гравців. Трудові відносини є децентралізованими, переговори відбуваються на рівні фірм. Для цієї моделі наявні слабкі профспілки та значна диференціація зарплат з великою часткою зайнятих на низькооплачуваних роботах.

Континентальна (корпоративістська) модель (Німеччина, Франція, Бельгія, Австрія) базується на суттєвих страхових виплатах, виплатах по безробіттю та пенсіях. Профспілки залишаються сильними, хоча чисельність їх падає.

Середземноморська (сімейноорієнтована) модель (Іспанія, Італія, Португалія, Греція) характеризується низьким рівнем державних соціальних видатків у порівнянні з попередніми моделями, які переважно спрямовані на пенсії, соціальна система передбачає захист найманих працівників. Низький рівень соціальних видатків частково компенсується сильною підтримуючою роллю сімейних зв'язків, тому сім'ї відіграють велику роль у забезпеченні домогосподарств. Зберігається патерналістський уклад суспільства та значна гендерна нерівність, профспілки та представники роботодавців є важливими учасниками в централізованому процесі переговорів щодо зарплат та умов праці, рівень зайнятості, особливо для жінок та молоді, низький.

Отже, кожна із цих чотирьох моделей має свій варіант економічної ефективності та соціальної справедливості. Скандинавська та англосаксонська моделі більш ефективні, але лише першій вдається поєднати справедливість і ефективність. Континентальна та середземноморська моделі вважаються менш ефективними й нестійкими,

а тому вимагають удосконалення та реформування. Але в будь-якому випадку всі європейські моделі соціально-економічного розвитку керуються не лише культурними традиціями, але й узгоджуються з вимогами загальноєвропейської Стратегії розвитку, яка передбачає сталий розвиток та соціальну згуртованість, тобто цінності, на яких базується організація Європейського Союзу, хоча криза соціальної держави і наносить останнім часом відчутні удари по засадничих принципах ЄС.

Глобалізація, стійкі тенденції до лібералізації економіки та широка економічна криза, викликана пандемією, не сприяють поширенню моделей європейської соціальної моделі в інших державах Європи. Для України такі моделі на даний момент убачаються тим більш непридатними, оскільки наша держава за більшістю показників наближена до країн із найбіднішою економікою, а не до Європейського Союзу, членом якого вона прагне стати.

У табл. 1 наведені загальні риси основних соціально-економічних моделей ЄС та аналогічні дані по Україні (ILOSTAT; European Trade Union; Trading Economics) [18; 25; 27].

Як видно з наведених даних, теперішню українську соціально-економічну модель досить умовно можна порівняти лише із середземноморською. Схожість проявляється і в наявності патерналістських настроїв в українському суспільстві: «За даними опитування соціологічної групи «Рейтинг», майже 60% громадян тією чи іншою мірою впевнені, що відповідати за їх життєзабезпечення має держава, 40% підтримують зрівняння доходів населення й близько 50% виступають за збільшення держвласності в бізнесі та промисловості. Крім того, 70% українців готові поступитися частиною власних свобод заради підвищення порядку в країні» [1]. Одночасно з цим в Україні суттєву роль відіграють неформальні/ неопатримоніальні інститути. В основі підтримки стійкості неформальних

Таблиця 1

Загальні риси основних соціально-економічних моделей ЄС та аналогічні дані по Україні

	Скандинавська (універсалізуюча) Швеція	Континентальна (корпоративістська) Німеччина	Англосаксонська (ліберальна) Велика Британія	Середземноморська Італія	Україна
Кількість працівників, залучених до колективних переговорів (%)	88	62	29	80	45,9
Кількість працівників-членів профспілок (%)	70	18	26	35	43,8
Представництво на робочому місці	профспілка	Рада профспілок	Профспілка, інші структури та окремі працівники	профспілка	профспілки
Представництво найманих працівників у керівних структурах підприємств	В державних та приватних компаніях	В державних та приватних компаніях	немає	немає	немає
Рівень безробіття (%)	7,10	3,10	3,90	9,90	8,80

Політичні характеристики соціально-економічних моделей ЄС та України [29; 30; 31]

	Скандинавська (універсалізуюча) Швеція	Континентальна (корпоративістська) Німеччина	Англосаксонська (ліберальна) Велика Британія	Середземноморська Італія	Україна
Індекс якості законодавства	99,04	92,82	96,17	74,64	28,71
Індекс сприйняття корупції	85	80	80	52	32
Індекс демократії	9,39	8,68	8,53	7,71	5,69
Індекс верховенства закону	99,53	91,94	92,89	62,09	23,22

інститутів, починаючи з моменту виникнення Української держави, лежать традиційні цінності [2].

Здійснення послідовних реформ потребує визначення конкретної соціально-економічної моделі, логіці функціонування якої повинні підпорядковуватись усі плани і дії реформаторів. Натомість лише за останні півтора року ідеологічною доктриною України проголошувалося спочатку лібертаріанство, а потім «щось між ліберальними та соціалістичними поглядами».

Подібна невизначеність навряд чи сприятиме розвитку економіки, чіткому визначенню орієнтирів соціальної політики та вдалим комунікаціям із громадянським суспільством. Адже «лібертаріанство», «лібералізм» та «соціалізм» – різні політико-економічні теорії, іноді з протилежними цілями та засобами їх досягнення [5; 6; 15]. Несвідомлення цього вказує на відсутність чіткої системи цінностей, що може призвести до краху системи соціальної, економічної та політичної [10]. Підтвердженням цього стали не надто демократичні кроки українського уряду під час пандемії коронавірусу. Наприклад, заборона на виїзд з України заробітчан та скасування чартерних рейсів стали прямим порушенням конституційних прав громадян. Подібне втручання держави у сферу не лише трудових відносин, але й фактично у приватне життя людини, абсолютно не корелюється з проголошеною ідеологією лібералізму, а тим більше – лібертаріанства.

Отже, дії держави не призводять до зниження рівня безробіття, українцям доводиться обмежувати витрати, що так само впливає на спад економіки. Замість реальної допомоги влада пропонує фактично «уявні гроші» та потужну пропаганду своєї діяльності. Альтернативою мала би стати можливість для громадян заробляти та чіткий і зрозумілий план подолання пандемії, наприклад, масове тестування на COVID-19 та цільова ізоляція хворих. У соціальному плані важливим мав би стати широкий діалог держави з усіма учасниками трудових відносин, насамперед профспілками, які під час кризи є важливою ланкою в намаганнях держави подолати економічну кризу. Це сприяло би впевненості громадян та формуванню в них почуття безпеки, наскільки це можливо в такий непростий час.

До прикладу, в Польщі захист працівників – один з основних принципів, на яких базується Кодекс законів про працю, відповідно до якого роботодавець зобов'язаний берегти життя і здоров'я працівників, забезпечуючи їм безпечні та гігієнічні умови праці. Більше того, на час пандемії коронавірусу в Польщі введені широкі нормативні акти стосовно захисту працівника та зобов'язань роботодавця. Вони стосуються віддаленої роботи, відпустки, догляду за дітьми, відряджень, дотримання правил охорони праці, а також роботодавець зобов'язаний забезпечити адекватний захист здоров'я працівників. Міністр сім'ї, праці та соціальної політики Польщі Марлена Малець підкреслила, що пріоритетом уряду зараз є захист робочих місць. Усі ці заходи отримали назву «Антикризового щита» [26].

Не останню роль у виборі та реалізації соціально-економічної моделі відіграють основні політичні характеристики країни.

Як видно з табл. 2, дані по Україні значно поступають показникам усіх соціально-економічних моделей. Тож, є очевидним, що успішний соціально-економічний розвиток безпосередньо пов'язаний з реальними реформами в політичній сфері. Політичні характеристики розвитку Української держави залишаються невтішними значною мірою через надмірну концентрацію капіталу у невеликій групі людей. Натепер Україна залишається чи не єдиною країною у світі, де олігархи, домінуючи у ключових галузях економіки, здійснюють занадто вагомий вплив на державну політику [4].

Формуючи цілі соціально-економічного та політичного розвитку держави, варто окреслити параметри національної моделі розвитку. Для цього необхідно осмислити та перевірити можливість використання Україною моделей, які були теоретично обґрунтовані та перевірені багаторічною практикою в інших країнах, для визначення як доцільності їх запозичення, так і конструювання власної моделі. Особливої уваги потребує досвід Європейського Союзу, прагнення стати членом якого закріплено в Конституції України.

Висновки. Світовий досвід показує, що ринок праці варто підтримувати під час економічного спаду політичними рішеннями. Жодна країна під час кризи не обходилась без урядового «плану дій» або «антикризового пакету». Отже, сучасна

соціально-економічна криза вимагає від владних органів радикальних реформ у сфері державного господарства, які забезпечать економічне зростання та соціальний розвиток.

Вибираючи модель соціально-економічного та політичного розвитку, насамперед необхідно виходити з економічних можливостей країни, враховувати потенціал громадянського суспільства й усвідомлювати тенденцію зміни ролі держави і громадянина, який з об'єкту соціальної та економічної політики держави перетворюється на активного суб'єкта та виробника соціальних послуг. Звідси походить сучасна тенденція до відмови від політики соціального забезпечення на користь створення робочих місць, задоволення життєвих потреб самостійно громадянами, стимулювання соціального капіталу через інвестування науки й освіти. Досягти цього можна не лише шляхом скорочення соціальних програм, але насамперед через підвищення їх економічної ефективності та віддачі, чому може сприяти розширення соціального партнерства, децентралізація влади, посилення місцевих органів та активна взаємодія з інститутами громадянського суспільства. Соціальний розвиток зумовлює розвиток економічний, і навпаки, правила економіки створюють умови для соціального розвитку суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Віхров М. Прагматичний патерналізм. Як досвід і розрахунок відвертають українців від ліберальних реформ. *Тиждень.ua*. 2018. 6 червня. URL: <https://tyzhden.ua/Society/214700>
2. Єврореформування України: цінності мають значення. Аналітичний центр «Обсерваторія демократії». URL: <http://od.org.ua/uk/>
3. Кресіна І., Хома Н. Моделі соціальної держави: модернізуючий вплив глобалізації. *Публічне право*. 2015. № 1 (17). С.185–192.
4. Кумівський капіталізм в Україні: економічні наслідки. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/435491521811321988/pdf/124551-UKRAINIAN-PUBLIC-cronycapitalismukraineukr.pdf>
5. Лібералізм. *Політична енциклопедія / редкол. : Ю. Левенець (голова) та ін.* Київ : Парламентське видавництво, 2011. С. 402.
6. Лібертаризм. *Філософський енциклопедичний словник*. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
7. Ляшенко Т.М. Моделі економічних і політичних реформ в державах Центральної Азії в умовах сучасних глобальних викликів «Європейська та євразійська парадигми інтеграції як фактор трансформації пострадянського простору» : Монографія / за редакцією кандидата історичних наук, доцента А.Г. Бульвінського. Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020.
8. Ляшенко Т.М. Перспективи соціально-економічного і політичного розвитку країни. *Вибірчий процес 2019 року в Україні у світлі суспільних очікувань / за ред. О.М. Майбороди*. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2019. С. 171–191.
9. Наливайко Л.Р. Принцип соціальної держави як принцип державного ладу України. *Право і суспільство*. 2011. № 4. С. 8–12.
10. Ніколаєнко М. Будемо брати в борг – банкір вказав на ризики підвищення мінімальної зарплати. 14 серпня 2020. URL: <https://ukraina24.segodaya.ua/ua/dengi-news/3645-budem-brat-dengi-v-dolg-bankir-ukazal-na-riski-povysheniya-minimalnoy-zarplaty>
11. Паливода Л. Організації громадянського суспільства України: соціально-економічний вимір. Київ : ТЦК, 2018. 18 с.
12. Панкевич О.З. Соціальна держава: проблеми загальної теорії : монографія ; за заг. ред. П.М. Рабінювича. Львів : Львівський юридичний інститут МВС України, 2004. 183 с
13. Сабадуха М.В. Соціальна справедливість як підґрунтя формування громадянського суспільства: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 ; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2019. 17 с.
14. Сковронський Д.М. Теоретичне підґрунтя концепту «соціальна держава». *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2016. № 837. С. 332–338.
15. Соціалізм. *Політична енциклопедія / редкол. : Ю. Левенець (голова) та ін.* Київ : Парламентське видавництво, 2011.
16. Стукало Н.В., Сімахова А.О. Моделі соціальної економіки в ринкових умовах. *Економічний вісник університету*. 2017. Випуск № 34/1. С. 214–220.
17. Тропіна В.Б., Євтушенко Н.М. Інтеграція України до європейського фінансового простору: передумови, проблеми, перспективи. *Економічний вісник університету*. 2018. Вип. 38. С. 145–153.
18. Уровень безработицы – список стран. *Trading Economics*. URL: <https://ru.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate>
19. Фомін С.С. Типи соціально-економічних моделей та їхній вплив на процеси модернізації. *Країни пострадянського простору: виклики модернізації : збірник наукових праць / за заг. ред. канд. іст. наук, доцента А.Г. Бульвінського ; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»*. Київ : Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». С. 32–46.
20. Хубер Э.Р. Правовое и социальное государство в современном индустриальном обществе. *Политическая философия в Германии / сб. ст. Й. Изензее и др. ; пер. с нем.* Москва, 2005. С. 172.
21. Цвих В.Ф. Профспілки і громадянське суспільство: особливості парадигми відносин : дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2004. 455 с.
22. Шимченко Л.А., Курок О.О. Українські трансформаційні процеси в економіці: реалії та шляхи змін. *Економічний вісник університету*. 2017. Випуск № 35/1. С. 163–169.
23. Combarrous F., Rougier E. Institutions, socio-economic models and development: An overview of the literature and a methodology rançois. University of Bordeaux. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/9bae/e4ca9b65b60e3a5adcd160b0932616ea432a.pdf>
24. Europe 2020: a strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the European Commission (2010). URL: <http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?Uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>

25. ILOSTAT Country Profiles (2019). URL: <https://www.ilo.org/ilostatcp/cpdesktop/?List=true&lang=en&country=UKR>

26. Malec A. (2020). Prawo pracy a koronawirus – konsekwencje dla pracownika i pracodawcy [Labor law and coronavirus – consequences for the employee and the employer]. Kancelaria Jedliński, Bierecki i Wspólnicy. URL: <https://krpj.pl/pl/blog/prawo-pracy-a-koronawirus-konsekwencje-dla-pracownika-i-pracodawcy.html>

27. Map of european industrial relations. European Trade Union. URL: <http://www.worker-participation.eu/national-industrial-relations/map-of-european-industrial-relations>.

28. Sen Amartya (1987). On Ethics and Economics. New York, NY : Basil Blackwell.

29. The Corruption Perceptions Index (2018). URL: <http://transparency.org/>

30. The Democracy Index. (2018). The Economist Intelligence Unit. URL: <http://www.eiu.com/>

31. The Worldwide Governance Indicators, 1996–2013. The World Bank. URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>

32. Torrisi G. (2007). European Social Models between Globalisation and Europeanisation. University of Newcastle. URL: <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/12863/>

REFERENCES:

1. Vikhrov, M. (2018, červen). Prahmatychnyi paternalizm. Yak dosvid i rozrakhunok vidvertait ukrainsiv vid liberalnykh reform [Pragmatic paternalism. As experience and calculation, Ukrainians are deterred from liberal reforms]. Tyzhden.ua. Retrieved from: <https://tyzhden.ua/Society/214700>

2. Yevroreformuvannia Ukrainy: tsinnosti maiut znachennia [Euro Reforming Ukraine: values matter]. Analitichnyi tsentr Observatoriia demokratii. Retrieved from: <http://od.org.ua/uk/>

3. Kresina, I., Khoma, N. (2015). Modeli sotsialnoi derzhavy: modernizuiuchy vplyv hlobalizatsii [Models of the welfare state: the modernizing impact of globalization]. Publichne pravo, 1 (17), 185-192.

4. Kumivskyi kapitalizm v Ukraini: ekonomichni naslidky [Kumiv capitalism in Ukraine: economic consequences] (2020). Retrieved from: <http://documents.worldbank.org/curated/en/435491521811321988/pdf/124551-UKRAINIAN-PUBLIC-cronycapitalism-ukraineukr.pdf>

5. Liberalizm (2011). Politychna entsyklopediia (p.402). Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo.

6. Libertaryzm (2002). Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk (p.331). Kyiv : Abrys.

7. Stukalo, N., Simakhova, A. (2017). Modeli sotsialnoi ekonomiky v rynkovykh umovakh [Models of social economy in market conditions]. Ekonomichnyi visnyk universytetu, 34/1, 214-220

8. Liashenko, T., Bulvynskyi, A. (2020). Yevropeiska ta yevraziiska paradyhmy intehratsii yak faktor transformatsii postradianskoho prostoru: monohrafiia [European and Eurasian paradigms of integration as a factor in the transformation of the post-Soviet space: monograph]. Kyiv: Derzhavna ustanova «Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy».

9. Liashenko, T., Maiboroda, O. (2019). Vybory protses 2019 roku v Ukraini u svitli suspilnykh ochikuvan:

monohrafiia [The election process of 2019 in Ukraine in the light of public expectations]. Kyiv: Instytut politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy.

10. Nalyvaiko, L. (2011). Pryntsyp sotsialnoi derzhavy yak pryntsyp derzhavnogo ladu Ukrainy [The principle of the welfare state as a principle of the state system of Ukraine]. Pravo i suspilstvo, 4, 8-12.

11. Nikolaienko, M. (2020). Budemo braty v borh – bankir vkazav na ryzyky pidvyshchennia minimalnoi zarplaty [We will borrow – the banker pointed out risks of increase of the minimum wage]. Retrieved from: <https://ukraina24.segodnya.ua/ua/dengi-news/3645-budem-brat-dengi-v-dolg-bankir-ukazal-na-riski-povysheniya-minimalnoy-zarplaty>

12. Palyvoda, L. (2018). Orhanizatsii hromadianskoho suspilstva Ukrainy: sotsialno-ekonomichni vymiry [The Civil Society Organizations of Ukraine: Socio-economic dimensions]. Kyiv : TTsk

13. Pankevych, O. (2004). Sotsialna derzhava: problemy zahalnoi teorii [Welfare state: problems of general theory]. Lviv: Lvivskyi yurydychnyi instytut MVS Ukrainy.

14. Sabadukha, M. (2019). Sotsialna spravedlyvist yak pidgruntia formuvannia hromadianskoho suspilstva: sotsialno-filosofskyi analiz [Social justice as a basis for the formation of civil society: a socio-philosophical analysis] (PhD thesis Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka).

15. Skovronskyi, D. (2016). Teoretychne pidgruntia kontseptu “sotsialna derzhava” [The theoretical basis of the concept “social state”]. Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”. 837, 332-338.

16. Sotsializm (2011). Politychna entsyklopediia (p. 402). Kyiv: Parlamentske vydavnytstvo.

17. Tropina, V., Yevtushenko, N. (2018). Intehratsiia Ukrainy do yevropeiskoho finansovoho prostoru: peryumovy, problemy, perspektyvy [Ukraine’s integration into the European financial space: preconditions, problems, prospects]. Ekonomichnyi visnyk universytetu. 38, 145-153.

18. Uroven bezrabotytsy – spysok stran [Unemployment rate – a list of countries]. Trading Economics. Retrieved from: <https://ru.tradingeconomics.com/country-list/unemployment-rate>.

19. Fomin, S. (Red.) (2016). Krainy postradianskoho prostoru: vyklyky modernizatsii [Post-Soviet countries: challenges of modernization]. Kyiv : Derzhavna ustanova Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy.

20. Shymchenko L., Kurok O. (2017). Ukrainski transformatsiini protsesy v ekonomitsi: realii ta shliakhy zmin [Ukrainian transformation processes in the economy: realities and ways of change]. Ekonomichnyi visnyk universytetu, 35/1, 163-169.

21. Tsvykh V. (2002). Profspilky u hromadianskomu suspilstvi: teoriia, metodolohiia, praktyka: Monohrafiia [Trade unions in civil society: theory, methodology, practice: Monograph]. Kyiv: VPTs Kyivskyi universytet

22. Khuber, E. (Red.) (2005). Politycheskaia fylosofiia v Hermany [Political philosophy in Germany]. Moskva, 172.

23. Combarnous F., Rougier E. Institutions, socio-economic models and development: An overview of the literature and a methodology rançois. University of Bordeaux. Retrieved from:

<https://pdfs.semanticscholar.org/9bae/e4ca9b65b60e-3a5adcd160b0932616ea432a.pdf>.

24. Europe 2020: a strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication from the European Commission (2010). Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu/lexuriserv/lexuriserv.do?Uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.

25. ILOSTAT Country Profiles (2019) Retrieved from: <https://www.ilo.org/ilostatcp/cpdesktop/?List=true&lang=en&country=UKR>.

26. Malec, A. (2020). Prawo pracy a koronawirus – konsekwencje dla pracownika i pracodawcy [Labor law and coronavirus – consequences for the employee and the employer]. Kancelaria Jedliński, Bierecki i Wspólnicy. Retrieved from: <https://krpj.pl/pl/blog/prawo-pracy-a-koronawirus-konsekwencje-dla-pracownika-i-pracodawcy.html>.

27. Map of european industrial relations. European Trade Union. Retrieved from: <http://www.worker-participation.eu/national-industrial-relations/map-of-european-industrial-relations>.

28. Sen, Amartya (1987). On Ethics and Economics. New York, NY: Basil Blackwell.

29. The Corruption Perceptions Index (2018). Retrieved from: <http://transparency.org/>

30. The Democracy Index. (2018). The Economist Intelligence Unit. Retrieved from: <http://www.eiu.com/>

31. The Worldwide Governance Indicators. 1996–2013. The World Bank. Retrieved from: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>

32. Torrasi, G. (2007). European Social Models between Globalisation and Europeanisation. University of Newcastle. Retrieved from: <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/12863/>

The socio-economic models: options for overcoming the global crisis. World experience and the Ukrainian realities

Liashenko Tetiana Mykhailivna

Doctor of Political Science,
Leading Research Fellow
at the Department of Theoretical
and Applied Problems of Political Science
I. F. Kuras Institute of Political and Ethnic
Studies of the National Academy
of Sciences of Ukraine
Generala Almazova str., 8, Kyiv, Ukraine

This article reveals the features of the main European models of socio-economic development. Based on the analysis of the current socio-economic and political situation in Ukraine, the variants of the national development model are outlined. It is stated that the current socio-economic crisis in Ukraine requires effective reforms from the authorities in not only socio-economic sphere but, primarily, in politics enabling the successful implementation of an effective model of socio-economic development.

The current crisis significantly aggravated by the pandemic justifies the urgency of study and the choice of a well-founded socio-economic model as never before.

The majority of studies on this issue focuses on the economic component. This study emphasizes the political and ideological aspects, which, in our opinion, are crucial for choosing and building a socio-economic model.

The market is a necessary mechanism of national functioning, but it cannot exist without developed social institutions. For the effective functioning of the market, it is necessary, on the one hand, to respect the rights of a particular person and, on the other, to adhere to general democratic rules, primarily, to the principle of civic participation for representation of interests. The social state crisis that has been observed in Europe in recent years and the COVID-19 pandemic require a review and reassessment of the state's regulating and organizing role in the implementation of national socio-economic models

When formulating the goals of the state socio-economic and political development, the parameters of the national development model should be outlined. For this purpose, it is necessary to understand and test the possibility of using models in Ukraine that have been theoretically justified and tested by many years of practice in other countries in order to determine both the feasibility of their borrowing and building one's own model.

Key words: socio-economic models, global crisis, Ukraine, pandemic, ideology.